

UNIT 1

Communicatie

HOOFDSTUK 3

Communicatie met een bewoner

Dit project werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie ligt uitsluitend bij de auteur; de Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

Projectnummer: 543336-LLP-1-2013-1-DE-KA2-KA2MP
Agreement: 2013-4182/001 – 001

HOOFDSTUK 3: COMMUNICATIE MET EEN BEWONER

1 Dialoog

Mevrouw Delafaille heeft longkanker en heeft pas van de dokter vernomen dat de tumor is uitgezaaid. Het is nog niet zeker of de dokter nog iets voor haar kan doen. Ze bespreekt haar nakende levenseinde met zorgkundige An.

Klik [hier](#) om de video te bekijken.

Zorgkundige An: Dag mevrouw Delafaille.

Mevrouw Delafaille: Hallo.

Zorgkundige An: Hoe gaat het met u?

Mevrouw Delafaille: Ik heb al betere dagen gehad.

Zorgkundige An: Wilt u erover praten?

Mevrouw Delafaille: Tja, wat valt erover te zeggen? Ik heb me altijd sterk gehouden, altijd gevochten, maar met wat ik nu heb vernomen, is het laatste sprankeltje hoop verdwenen.

Zorgkundige An: Wacht u niet beter de resultaten af, voordat u zelf die conclusie trekt?

Mevrouw Delafaille: Wat moet ik daarover zeggen? De voorbije weken heb ik pillen geslikt en aan een baxter gelegen. Ik wil niet meer lijden, ik wil dat het ophoudt. Ik wil niet eindigen als een plant.

Zorgkundige An: Dat begrijp ik.

Mevrouw Delafaille: Ik wil een waardig levenseinde.

Zorgkundige An: Dat begrijp ik.

Hebt u al nagedacht over de toekomst?

- Mevrouw Delafaille: Voor mij is er geen toekomst. Ik denk dag en nacht aan mijn levenseinde. Vandaag of morgen kan mijn laatste dag zijn.
- Zorgkundige An: Bent u bang om te sterven?
- Mevrouw Delafaille: Niet echt, maar ik heb nog zo veel vragen. Zo veel dingen die ik nog beter zou willen begrijpen.
- Zorgkundige An: Als u wilt, kan ik wel eens wat informatie voor u verzamelen over pijnbestrijding en mogelijke vormen van levensbeëindiging.
- Mevrouw Delafaille: Ach, wat maakt het nog uit.
- Zorgkundige An: Het is belangrijk dat u daar goed over nadenkt en dat u zulke zaken op tijd op papier zet.
- Mevrouw Delafaille: Ja, maar op papier is het officieel. Daar ben ik nog niet aan toe, werkelijk niet.
- Zorgkundige An: Daar heb ik alle begrip voor. Hebt u er al eens met iemand over kunnen praten?
- Mevrouw Delafaille: Praten niet, maar wel veel over nagedacht. Over de dood praten met iemand, hoe doe je dat? Ik weet het niet.
- Zorgkundige An: Ik zal later eens terugkomen met wat documenten. U hoeft dan nog niks te tekenen, maar zo krijgt u er misschien al een beeld van.
- Mevrouw Delafaille: Dat is goed.
- Zorgkundige An: Probeer nu maar wat te rusten. Tot later.

2 Oefeningen

Oefening 1 Luister naar de dialoog en beantwoord de vragen.

- 1 Mevrouw Delafaille heeft vernomen dat de tumor is uitgezaaid. Hoe voelt ze zich nu?
.....
- 2 Mevrouw Delafaille wil een waardig levenseinde. Wat bedoelt ze hiermee?
.....
- 3 Is mevrouw Delafaille bang om te sterven?
.....
- 4 An noemt twee dingen waar mevrouw Delafaille goed over moet nadenken en die ze op tijd op papier moet zetten. Welke?
.....
- 5 Heeft An naar jouw mening goed geluisterd naar mevrouw Delafaille en empathie getoond? Of heeft ze haar eigen mening gegeven en te weinig rekening gehouden met de gevoelens van mevrouw Delafaille?
.....
.....

Oefening 2 Lees het interview met Nicole en Hugo aandachtig.

Nicole: "Als Hugo gaat, ga ik mee. Ik zal wel iets bedenken"

"Hand in hand sterven en samen in één grote kist worden begraven met onze paarse pakjes aan." Voor Nicole en Hugo is dit het gedroomde scenario om afscheid van het leven te nemen, zo lieten ze in "Koppen" verstaan.

Na een carrière van liefst 45 jaar nemen Nicole Josy en Hugo Sigal binnenkort afscheid van het podium. In het magazine "Koppen" op Eén blikten ze vanavond op hun leven samen en hun carrière terug. Daarbij hadden ze het uitgebreid over hun levenseinde.

"Ons testament is gemaakt", zei Hugo. "Als je zeventig wordt, moet je daarover nadenken. Het geeft ons een goed gevoel dat dit is geregeld." "Ook onze euthanasiekaart is geregeld", voegde Nicole eraan toe. De dood lijkt dan ook geen taboe-onderwerp voor het echtpaar. "Ik vraag me vaak af hoe lang we nog hebben", zei Hugo daarover. "Hoe lang lopen we hier nog rond?" "Hóe zullen we gaan?", vulde Nicole aan. "Hand in hand zou mooi zijn. Samen in één grote kist worden begraven met onze paarse kostuumpjes aan."

"Ik weet niet of we zonder elkaar zouden kunnen leven", gaf Hugo toe. "Als hij gaat, ga ik mee", stelde Nicole hierop beslist. "Ik zal wel iets bedenken om mee te gaan. Wat zou ik hier nog moeten doen? Waarvoor of voor wie?"

(Uit: *deredactie.be*)

Juist of fout? Zet een kruisje in de juiste kolom.

- 1 Nicole en Hugo willen hand in hand sterven.
- 2 Nicole kan niet leven zonder Hugo.
- 3 De euthanasiekaart van Nicole en Hugo is nog niet geregeld.
- 4 Nicole en Hugo willen worden begraven in rode pakjes.
- 5 Hugo zegt dat ze hun testament al hebben gemaakt.

Juist

Fout

Beantwoord de vragen over de tekst.

- 1 Hugo vindt dat je moet nadenken over je testament als je ouder wordt. Denk jij soms na over de dood? En heb jij je testament al gemaakt?

.....

.....

.....

- 2 Wat bedoelt Nicole volgens jou met de zin: "Ik zal wel iets bedenken om mee te gaan"?

.....

.....

- 3 Nicole en Hugo hebben hun euthanasiekaart al geregeld. Wat betekent dit volgens jou?

.....

.....

- 4 Ben jij voor- of tegenstander van euthanasie? Waarom?

.....

.....

.....

5 'Wat bedoelt de auteur met 'een taboe-onderwerp?' Kan je een ander voorbeeld geven?

.....

.....

.....

TIP: Bekijk ook het hoofdstuk over de Belgische euthanasiewet in de interculturele unit.

Oefening 3.1 Een moeilijk gesprek voeren.

Een typisch voorbeeld van een moeilijk gesprek is een slechtnieuwsgesprek. Een slechtnieuwsgesprek bestaat meestal uit vijf stappen:

- 1 het brengen van het nieuws
- 2 emoties opvangen
- 3 argumenten uiteenzetten
- 4 oplossingen bespreken
- 5 afronden

Hieronder krijg je per stap een aantal kenmerken. Plaats de verklaringen, toelichtingen of synoniemen uit de volgende kader bij de juiste kenmerken (meerdere per kenmerk mogelijk). Zoek nieuwe woorden of uitdrukkingen op in het woordenboek.

iemand op de hoogte brengen – ‘to the point’ zijn – iemand stoom laten afblazen – informatie op papier meegeven aan iemand – ergens niet omheen draaien – iets aantonen – ergens geen doekjes omwinden – iemands verdriet (proberen te) verzachten – iets niet mooier maken dan het is – hopen dat iemand iets wil begrijpen – iemand geen valse hoop geven

	Kenmerken	Verklaring, toelichting of synoniem
STAP 1	direct zijn	
STAP 2	luisteren	
	troosten	
STAP 3	rechtvaardigen	
	begrip vragen	
STAP 4	inlichten over de mogelijkheden	
STAP 5	betrokken personen informeren	

- 1 Welke stappen herken je in de dialoog van dit hoofdstuk (pagina 1)?

.....

2 Welke stappen voert de gespreksvoerder (de zorgkundige in dit geval) goed uit, en welke minder goed volgens jou?

.....

3 Welke stappen voert de gespreksvoerder niet uit? Waarom niet denk je?

.....

Oefening 3.2 Praten over gevoelens.

Wat betekenen deze gevoelens? Maak juiste combinaties.

verdrietig	je bent kwaad
bang	je maakt je zorgen dat het niet goed gaat met iemand
bezorgd	het maakt je niet meer uit
boos	je bent niet blij maar droevig
gelaten	je denkt dat er iets ergs gaat gebeuren

Vul de gaten in met de woorden uit de volgende kader.

gelaten – bang – bezorgd – boos – verdrietig

- 1 De dokter moet aan mevrouw Delafaille vertellen dat ze niet zal genezen. Hij durft dit niet goed vertellen. Hij is
- 2 Mevrouw Delafaille heeft kanker en huilt veel. Ze is
- 3 De dochter van mevrouw Delafaille maakt zich zorgen om haar moeder. Zij is
- 4 De kleinzoon van mevrouw Delafaille denkt dat het de schuld is van de dokter dat zijn oma zal sterven. Hij is
- 5 Na een week is mevrouw Delafaille niet meer triestig. Het maakt haar niet meer uit dat ze zal sterven. Ze is.....

Oefening 4 Het gebruik van modale verba.

MODALE VERBA				
VERBUM	VORM		BETEKENIS	VOORBEELD
kunnen + infinitief	ik	kan	mogelijkheid	<i>Morgen <u>kan</u> de zon flink schijnen.</i>
	jij/je	kan/kunt		
	u	kan/kunt		
	hij/zij/ze/het	kan	vaardigheid	<i>De laptop <u>kan</u> 9 uur zonder stroom gebruikt worden.</i>
	wij	kunnen		
	jullie	kunnen		
	zij/ze	kunnen		
mogen + infinitief	ik	mag	toelating (permissie)	<i>Je <u>mag</u> een medisch attest ook via mail indienen.</i>
	jij/je	mag		
	u	mag		
	hij/zij/ze/het	mag		
	wij	mogen		
	jullie	mogen		
	zij/ze	mogen		
niet mogen	Zie mogen!		geen toestemming	<i>Je <u>mag</u> hier <u>niet</u> parkeren.</i>
moeten + infinitief	ik	moet	verplichting	<i>Je <u>moet</u> in de wachtkamer van de dokter wachten.</i>
	jij/je	moet		
	u	moet		
	hij/zij/ze/het	moet		
	wij	moeten		
	jullie	moeten		
	zij/ze	moeten		
niet moeten (in Vlaanderen) = niet hoeven	Zie moeten!		geen verplichting	<i>Je <u>moet</u> <u>geen</u> kostuum dragen op het feest.</i> <i>Je <u>hoeft</u> geen kostuum te dragen op het feest.</i>
willen + infinitief	ik	wil	wens	<i>Zij <u>wil</u> graag een kindje adopteren.</i>
	jij/je	wil/wilt		
	u	wil/wilt		
	hij/zij/ze/het	wil/wilt		
	wij	willen		
	jullie	willen		
	zij/ze	willen		

zullen + infinitief	ik	zal	belofte	<i>Ik <u>zal</u> vroeger thuiskomen.</i>	
	jij/je	zal/zult			
	u	zal/zult	voorstel (suggestie)	<i>Ik <u>zal</u> de afwas doen, als jij kookt. Goed?</i>	
	hij/zij/ze/het	zal/zult			
	wij	zullen	een zeker feit (over de toekomst)/voorspelling	<i>Het regengebied <u>zal</u> morgen ons land bereiken.</i>	
	jullie	zullen			
	zij/ze	zullen			
gaan	ik	ga	intentie/plan	<i>Ik <u>ga</u> vanavond vroeg slapen.</i>	
	jij/je	gaat			
	u	gaat			
	hij/zij/ze/het	gaat			
		wij	gaan		
		jullie	gaan		
		zij/ze	gaan		

Zullen, gaan of moeten? Vul de gaten met het juiste verbum in.

- 1 Mevrouw Delafaille heeft van de dokter vernomen dat ze ongeneeslijk ziek is. Ze niet genezen.
- 2 Zijn moeder is gestorven. Nu hij haar spullen ophalen in het woonzorgcentrum.
- 3 Mevrouw Delafaille is moe en rusten. Ze slapen.
- 4 Zorgkundige An is aardig. we eens een kopje koffie met haar drinken?
- 5 De zoon van mevrouw Delafaille is triest, omdat zijn moeder ziek is. Maar mannen huilen niet, dus hij niet huilen.

Kunnen, willen of mogen? Vul de gaten met het juiste verbum in.

- 1 De dochter van mevrouw Delafaille is bezorgd om haar moeder. Ze er niet van slapen.
- 2 Zorgkundige An met mevrouw Delafaille praten over de dood. Ze denkt dat dit haar zal helpen.
- 3 Mevrouw Delafaille heeft zin om een wandeling te maken. Ze is te zwak om alleen te wandelen en ze dus niet in haar eentje naar buiten van zorgkundige An.

- 4 Als ik dood ben, ik in een witte kist worden begraven.
- 5 Als mevrouw Delafaille niet meer ademen, sterft ze.

Oefening 5 Palliatief dossier. Omcirkel het juiste antwoord of vul het juiste antwoord zelf in.

Situatie: Je bent zorgkundige in een woonzorgcentrum. Je moet het palliatief dossier van mevrouw Janssens invullen. Mevrouw Janssens heeft darmkanker en zal binnenkort sterven. Ze wil geen pijn meer lijden en kiest voor euthanasie. Ze is emotioneel en wil met iemand kunnen praten over haar levenseinde.

- 1 Aandoening
- 2 Evolutie
 - a vermoeid
 - b stervend
 - c agressief
- 3 Behoeften
 - a nood aan emotionele ondersteuning
 - b nood aan spirituele ondersteuning
 - c nood aan fysieke ondersteuning
- 4 Behandeling
 - a reanimatie
 - b chemo
 - c euthanasie

Oefening 6 Slechtnieuwsgesprek. Je krijgt de antwoorden, vul nu zelf de vragen in.

Situatie: Je bent zorgkundige in een woonzorgcentrum. Een bewoner heeft juist vernomen dat hij/zij binnenkort zal sterven en jij probeert hem/haar te troosten. Gebruik de woordenschat uit de woordenlijst en gebruik waar mogelijk modale verba.

ZOR GKUNDIGE	BEWONER
<i>Goedendag mevrouw X. Hoe gaat het met u?</i>	Ik ben verdrietig.
	Ja, ik zou er graag over praten.
	Nee, ik ben niet bang om te sterven.
	Ja, ik lijd veel pijn. Ik wil dat het stopt.
	Ja, die informatie heb ik gekregen, maar bij mij helpt er niets tegen de pijn. Laat mij maar sterven.
	Ja, over euthanasie heb ik al nagedacht.
	Nee, ik heb nog niets op papier gezet.
	Nee, dat is nog niet gemaakt.
	Oké, ik ga nu slapen.
	Tot later!

3 Eindtest

Vul de gaten in. Gebruik de woorden uit de woordenlijst of modale verba.

- 1 Mevrouw Delafaille heeft veel pijn. Ze ligt aan een voor haar medicatie.
- 2 Mevrouw Delafaille heeft long en ze heeft van de dokter vernomen dat de is uitgezaaid. Ze is er zeker van dat ze sterven.
- 3 Als mevrouw Delafaille geen pijn meer wil lijden en er zelf voor kiest om te sterven, heet dat
- 4 Zorgkundige An dat mevrouw Delafaille op zet wat er met haar bezittingen gebeuren als ze sterft. Mevrouw Delafaille moet haar maken.
- 5 De kleindochter van mevrouw Delafaille huilt en is Ze vindt het erg dat haar grootmoeder zal sterven. Mevrouw Delafaille vindt het zelf niet erg. Het maakt haar niet uit, ze is

4 Woordenschat

4.1 Substantieven

artikel	woord	betekenis/synoniem	vertaling	meervoudsvorm van het S	extra informatie
de	kanker	een ernstige ziekte waarbij bepaalde lichaamscellen zich blijven vermenigvuldigen en waaraan mensen vaak sterven		de kankers	<i>Mijn mama heeft borstkanker en daarom zal ze geopereerd worden.</i>
de	tumor	een verzameling van kankercellen / het gezwel		tumors / tumoren	<i>Jean heeft kanker: hij heeft een hersentumor.</i>
het	sprankeltje	een klein beetje		de sprankeltjes	<i>Ik geloof niet echt dat ik zal genezen. Ik heb nog maar een sprankeltje hoop.</i>
de	hoop	de verwachting dat er iets gebeurt wat je graag wilt		-	<i>De dokter zegt dat er geen hoop meer is: oma is ziek en zal niet meer lang leven.</i>
de	baxter	apparaat waarmee vloeistof in een bloedvat van een patiënt wordt gebracht / het infuus		de baxters	<i>Opa heeft kanker en ligt aan een baxter. Via dat infuus krijgt hij zijn medicatie.</i>
het	levenseinde	wanneer je sterft / de dood		de levenseindes	<i>Ik zal morgen sterven. Mijn levenseinde komt dichterbij.</i>
de	pijnbestrijding	een manier om de pijn weg te nemen		pijnbestrijdingen	<i>Morfine is een vorm van pijnbestrijding. Het doet de pijn verdwijnen.</i>
de	levensbeëindiging	iemand laten sterven die ernstig ziek is, veel pijn lijdt en niet meer zal genezen / de euthanasie		levensbeëindigingen	<i>Richard is ongeneeslijk ziek en wil geen pijn meer lijden. Hij wil zelf zijn vorm van levensbeëindiging kiezen.</i>
het	testament	een officieel document waarin je opschrijft wat er na je dood met je bezittingen moet gebeuren		de testamenten	<i>Als je oud bent, kan je best al een testament maken zodat iedereen weet waar je geld naartoe gaat als je sterft.</i>
de	chemo	een behandeling om kanker te bestrijden		-	<i>Jos heeft longkanker. Om te genezen, krijgt hij chemo.</i>

de	reanimatie	iemand die aan het sterven is een hartmassage en mond-op-mondbeademing geven zodat het hart weer klopt en de ademhaling terug op gang komt		-	<i>Ik heb geleerd hoe een reanimatie gaat, zodat ik mensen kan redden.</i>
----	------------	--	--	---	--

4.2 Adjectieven

woord	betekenis/synoniem	vertaling	verbogen vorm van het A	extra informatie
waardig	respectvol		waardige	<i>Ik wil een waardige dood, daarom kies ik zelf hoe ik zal sterven.</i>
palliatief	(zorg die erop gericht is) om de pijn te verzachten en niet om te genezen		palliatieve	<i>Ik zal niet genezen, maar ik wil geen pijn lijden. Daarom kies ik voor palliatieve zorg.</i>

4.3 Verba

woord	betekenis/synoniem	vertaling	stam	imperfectum	perfectum	extra informatie
uitzaaien	zich verder verspreiden		zaai uit	zaaide uit	is uitgezaaid	<i>De tumor is uitgezaaid: hij heeft zich verder verspreid in mijn lichaam.</i>
betere dagen hebben	zich al beter gevoeld hebben		heb betere dagen	had betere dagen	heeft betere dagen gehad	<i>Ik heb veel hoofdpijn vandaag. Ik heb al betere dagen gehad.</i>
zich sterk houden	verder gaan met het leven ondanks de moeilijkheden / zich overeind houden		houd me sterk	hield zich sterk	heeft zich sterk gehouden	<i>Na de dood van haar man heeft ze zich sterk gehouden voor de kinderen.</i>
vernemen	horen / te weten komen		verneem	vernam	heeft vernomen	<i>We hebben het nieuws van zijn dood via de radio vernomen.</i>
afwachten	wachten op iets / wachten tot iets gebeurt		wacht af	wachtte af	heeft afgewacht	<i>Ik heb eerst zijn antwoord afgewacht voor ik hem nog een mail stuurde.</i>

een conclusie trekken	tot de conclusie komen / besluiten		trek een conclusie	trok een conclusie	heeft een conclusie getrokken	<i>Jan trok de conclusie dat hij een andere baan moest zoeken.</i>
eindigen als een plant	niet meer bij bewustzijn zijn, maar wel nog ademen / in vegetatieve toestand leven / in coma zijn		eindig als een plant	eindigde als een plant	is als een plant geëindigd	<i>Na de operatie is oma in coma gegaan. Ze kan niet meer denken of praten en eindigt als een plant.</i>
uitmaken	ertoe doen / belangrijk zijn		maak uit	maakte uit	heeft uitgemaakt	<i>Wat maakt het nog uit of ik leef of dood ben als ik naar een rusthuis moet?</i>
op papier zetten	opschrijven		zet op papier	zette op papier	heeft op papier gezet	<i>Josée heeft op papier gezet wie haar geld krijgt als ze sterft.</i>
toe zijn aan iets	iets nodig hebben		ben toe aan iets	was toe aan iets	is aan iets toe geweest	<i>Ik heb net gegeten. Ik ben nog niet toe aan een dessertje.</i>
begrip hebben voor iets	iets begrijpen / iets snappen		heb begrip voor iets	had begrip voor iets	heeft begrip voor iets gehad	<i>Tim heeft geen begrip voor de hoofdpijn van Sanne. Hij roept heel luid.</i>